

Den önskvärda väljaren

Om frågan att sänka rösträttsåldern till 16 år

Abstract

This thesis aims to produce a discourse analysis, inspired by theorists Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, of the debate in written media between 2005 and 2015 on lowering the voting age in Sweden to 16 years. Influenced by Barbara Cruikshank's ideas of the citizen-subject, the author asks two questions; how a differential chain of equivalence can be used to explain the discursive construction of the citizen-subject; and what discursive obstacles are preventing a lowering of the voting age to 16 years? The thesis concludes that there is a series of generally considered criteria, either connected to individual ideals of maturity or collective ideals of political involvement. The two ideals take the role as master signifiers and are articulated through several other signifiers, which articulates maturity to responsibility, knowledge and an intellectual development. The master signifier of politically involved is articulated to political interest and political organization. The thesis also suggests that groups on the verge of being accepted as voters will be put under higher demands than what is otherwise required of those already qualified to vote, due to the influence that those who are already qualified have on the discourse.

Nyckelord: voting age, citizen-subject, discourse theory, Cruikshank, Laclau, Mouffe

Antal ord: 9175

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemställning.....	1
1.2	Forskningsavgränsning.....	2
1.2.1	Frågeställningar.....	2
1.3	Tidigare forskning.....	2
1.4	Disposition.....	4
2	Teoretiskt ramverk	6
2.1	Diskursteori.....	6
2.2	Medborgarsubjektet.....	8
2.3	Ontologiska och epistemologiska ställningstaganden.....	9
3	Metod	11
3.1	Diskursanalys.....	11
3.2	Operationalisering.....	12
4	Material	15
5	Analys	17
5.1	Den (o)mogna väljaren.....	17
5.1.1	Ansvarsfull/ansvarslös.....	18
5.1.2	(O)kunnig.....	19
5.1.3	Intellektuellt (under)utvecklad.....	19
5.2	Den (o)engagerade väljaren.....	21
5.2.1	(O)intresserad.....	21
5.2.2	(O)organiserad.....	23
6	Diskussion	25
6.1	Slutsatser.....	26
7	Referenser	27

1 Inledning

1.1 Syfte och problemställning

Rösträttens historia har kantats av åtskilliga begränsningar. Den första politiska rösträtten till riksdagsval erbjöds i Sverige 1866 till män över 21 år med minst 800 riksdaler i årsinkomst eller fastighet värd 1000 riksdaler. Till kommunalval fick även kvinnor över 21 år rösta, förutsatt en inkomst på minst 400 riksdaler. 1909 drogs kraven om inkomst och förmögenhet in men under restriktionen att bara män över 24 år fick rösta. Denna höjning drogs tillbaka till 23 år när även kvinnor gavs rösträtt till riksdagen 1921. Ytterligare sänkningar av rösträttsåldern genomfördes till 21 år 1945, 20 år 1965, 19 år 1970 och slutligen till 18 år 1974. (Åldersgränsutredningen 1996:49-50). Det motiv som uppgavs ligga till grund för den senaste sänkningen var bland annat att samhällsutvecklingen hade medfört att ungdomar hade fått ökade insikter i samhällsfrågor samt att myndighetsåldern skulle överensstämma med rösträttsåldern (Prop. 1973:90 s.162). Sedan dess fram till skrivande stund utgörs begränsningarna i rösträtten till riksdagen av endast följande villkor: "... varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år." (Regeringsformen 7 kap. 4 §). För rösträtt i kommunval gäller likaså 18 års ålder, folkbokföring i kommunen ifråga samt att som icke svensk medborgare ha varit folkbokförd i kommunen i minst tre år (Åldersgränsutredningen 1996:51).

Under denna period av åtskilliga sänkningar gick det som mest 20 år mellan två sänkningar och som minst fyra år. Men sedan åldern sänktes till 18 år 1974 har den nuvarande gränsen gällt i mer än 40 år, trots att det har sedan 1989 (motion 1988/89:K224) fram till 2015 (motion 2015/16:1150) lagts in ett tjugotal motioner till riksdagen om att sänka rösträttsålder till 16 år utan att det lett till något kammarbeslut. 1996 föreslog den så kallade Åldersgränsutredningen i sin rapport "Bevakad övergång" att rösträtten i kommunvalen skulle sänkas till 16 år (Åldersgränsutredningen 1996:29). Trots den rekommendationen har inga förändringar av rösträttsåldern följt. Detta leder oss in på de frågor som väcktes hos mig, och som även klargör den utomvetenskapliga relevansen bakom min kommande uppsats. Har vi nått en optimal åldersgräns som separerar de som är lämpliga att rösta från de som bedöms vara olämpliga? Hur ser vi egentligen på de som är under 18 år? Är de fullvärdiga medlemmar i det politiska livet? Om inte, vad innebär det för deras plats i demokratin?

1.2 Forskningsavgränsning

I denna uppsats vill jag nå svar på varför en sänkning av rösträttsålder inte har skett genom att undersöka på vilket sätt politiskt och demokratiskt deltagande av personer under arton år beskrivs och vad det kan säga oss om vem som ses som fullvärdig demokratisk deltagare och varför? Fallet jag kommer undersöka är samhällsdebatten om Sverige bör sänka rösträttsåldern till 16 år. Hur jag definierar "fullvärdig demokratisk deltagare" kommer att hämtas från Barbara Cruikshanks idé om medborgarsubjektet och kommer att förklaras utförligare under teorikapitlet.

Jag avser att genomföra en analys där resultatet kan ge oss en förståelse om hur en generell uppfattning av 16-17-åringar inom en politisk kontext kan relatera till den diskursiva konstruktionen av medborgarsubjektet. Med andra ord vill jag finna förklaringar till en frånvarande sänkning av rösträttsåldern genom att se hur 16-17-åringar som grupp talas om i en politisk kontext, och kontrasteras mot medborgarsubjektet, för att se vilka diskursiva hinder som står i vägen för en sänkt rösträttsålder.

1.2.1 Frågeställningar

- *Hur konstrueras medborgarsubjektet inom debatten om sänkt rösträtt?*
- *Vilka diskursiva hinder råder för att sänka rösträttsåldern till 16 år?*

1.3 Tidigare forskning

Inom studiet av rösträttsåldern samt de utforskade effekterna av en sänkt rösträttsålder, är litteraturen till största delen präglad av normativa arbeten (se t.ex. Chan & Clayton 2006 eller Wall 2012) som diskuterar och argumenterar för- och nackdelar med en sänkning från 18 år till 16 år. Frågan är alltså även i den akademiska litteraturen, en splittrande fråga.

En intressant frågeställning inom detta ämne är diskussionen kring hur barns politiska rättigheter hänger ihop med medborgarskapet och vilka faktiska möjligheter barn har för representation inom den representativa demokratin. Daniel Hart och Robert Atkins sätter upp ett antal kärnvillkor för medborgarskap: medlemskap, hänsyn till rättigheter och deltagande i samhället. De för fram ett resonemang där de, utifrån en amerikansk kontext, menar att barn redan från tidig ålder når upp till en fullvärdig grad av medborgarskap. Som följd driver de

argumentet att 16- och 17-åringar har integrerats så pass långt som medborgare att nuvarande åldersgränsen inte kan betecknas som annat än godtycklig och därför inte är lämplig (Hart & Atkins 2008:201). Vidare är rätten till representation som en del av medborgarskapet utvecklat genom flera normativa studier. Flera av dessa pekar på vikten av att förändra vad vi teoretiskt sett menar med representation, med hänsyn till diskussioner om barns politiska rättigheter (Wall 2012:97). Frågan om brister i politisk representation väcktes även av Nancy Fraser utifrån ett rättviseperspektiv. En av hennes många poänger är att orättvis skiev representation inte bara kan uppstå via öppen diskriminering inom den öppna politiken. Istället talar Fraser om vikten av att se var politikens gränser går och myntar därmed begreppet ”felavgränsning”. Begreppet pekar på vad som händer när vissa grupper inte inkluderas som deltagare inom en given politisk gemenskap, utan att gränserna för politiska gemenskapen utesluter vissa från att ens räknas som en grupp med rättigheter (Fraser 2011:25).

Andra frågor som har väckts inom detta område är undersökningar om hur människors politiska intresse utvecklas genom olika åldrar. Eva Zeglovits och Martina Zandonella har sammanställt en större mängd undersökningar över en lång tid som gemensamt pekar på en generell trend hos människor att successivt öka sitt politiska intresse över flera år fram till 25 års ålder. Vid 25 års ålder och framåt håller sig intressenivån relativt stabil livet ut. De flesta människor blir alltså mest intresserade av politiska frågor när de har haft rösträtt i flera år. Författarna till denna studie tolkar resultatet som att yngre människor blir intresserade av politik när de väl ges möjlighet att påverka (Zeglovits & Zandonella 2011:4-5). Andra forskare pekar snarare på en personlig utveckling av politiskt intresse och mognad som i allmänhet inte slår in innan 18 års ålder (Chan & Clayton 2006:555). Dock har det genomförts kvantitativa studier som pekar på att det inte verkar finnas ett samband mellan grad av motivation, ålder och valdeltagande (Wagner et al. 2012:381).

Med ovan nämnda undersökningar i åtanke särskiljer sig studier som undersöker ifall 16–17-åringar kan bedömas vara mogna nog för att rösta i allmänna val eller inte, som särskilt omtvistat. Jag ser därför en inomvetenskaplig poäng i att vända fokus från vilka ungdomarna är och istället diskutera om vilka hinder mot sänkt rösträtt som uppenbarar sig när vi ser på diskursen i offentliga debatter om frågan. Genom detta val kan vi gå från att undersöka vad de potentiella väljarna har att erbjuda samhället till att undersöka vad samhället kräver av de potentiellt nya väljarna.

1.4 Disposition

I detta avsnitt kommer jag för tydlighetens skull att förklara hur min uppsats del för del är uppbyggd och varför.

Inledningsvis har jag valt att presentera mitt forskningsområde, först på ett generellt plan, för att sedan avgränsa till vad jag praktiskt sett kommer att skriva om och hur innan mina två frågeställningar lyfts fram. Vidare bidrar mitt avsnitt om tidigare forskning med en förståelse om i vilket vetenskapligt sammanhang som min uppsats skrivs, samt från vilket material denna uppsats har hämtat sin inspiration. Detta kapitel strävar alltså i sin helhet efter att så tydligt som möjligt klargöra relevansen bakom ämnet ifråga.

Närmast framför oss efter inledningen har vi kapitlet ”teoretiskt ramverk”, där jag redogör för inom vilka teoretiska referensramar jag bygger min uppsats på. Till att börja med kommer jag att genomföra en utförlig diskussion om vilken specifik form av diskursteori jag kommer att använda mig av för att sedan gå in på den teoretiska grunden för medborgarsubjektet, inspirerat av Barbara Cruikshank’s verk ”The will to empower”. Att jag inkluderar två teorier beror på att de båda bidrar med olika sätt för oss att förstå forskningsproblemet. Diskursteorin kommer att utgöra en mer allmän redogörelse för vilka antaganden om samhället och verkligheten jag gör, vilket sedan kompletteras med Cruikshanks teori för att ge en begreppsspecifik förståelse av medborgarsubjekt. Avslutningsvis för jag en vetenskapsteoretisk diskussion där jag för ett resonemang kring vilka epistemologiska och ontologiska ställningstaganden jag kommer att utgå från och vad det innebär för uppsatsen bidrag till forskningen.

Under metodkapitlet kommer jag att förklara hur diskursanalysen kommer att genomföras samt på vilket sätt jag kommer att återkoppla till diskursteorin för att genomföra analysen. Vidare kommer jag under avsnittet operationalisering diskutera hur teorin om medborgarsubjekt, diskursteorin och diskursanalysen skall sammanfogas för att analysen skall kunna genomföras. Därmed kan jag försäkra mig om att undersökningen håller en hög validitet, genom att det generella forskningsproblem jag tog fram i början av uppsatsen verkligen kan undersökas i praktiken. Det är även under operationaliseringen som jag presenterar det analyschema som har legat till grund för analysen och framställandet av den ekvivalenskedja jag presenterar i kapitel 5.

Inom materialkapitlet presenterar jag hur urvalet av analysmaterial genomfördes och varför. Jag ägnar även detta utrymme åt att lyfta svåra avgöranden jag ställdes inför, och hur jag resonerade i mina val. Under detta kapitel tar jag dessutom upp de motargument jag förväntar kan väckas mot dessa val, för att sedan föra fram mitt försvar.

Nästa del, ”analys”, är naturligtvis var själva diskursanalysen genomförs. Som ram för analysen presenteras i början den differentiella ekvivalenskedjan som jag utformade utifrån analyschemat under ”operationalisering”. Här spelar mästersignifikanterna en central roll för uppbyggnaden av analysen, genom sortering av dem i avsnittsrubriker med varsina underrubriker vilka representerar hur de artikulerades.

Avslutningsvis avrundar jag med en diskussion kring resultaten av analysen, där jag lyfter fram mina huvudsakliga observationer och tankar kring vad resultaten innebär, för att sedan gå in på "Slutsatser" där jag strävar efter att så koncist som möjligt förklara vilka svar på frågeställningarna jag nådde.

2 Teoretiskt ramverk

2.1 Diskursteori

För att beskriva hur uppsatsens diskursanalys kommer att ta form samt vilka grundläggande antaganden jag bygger den på, kommer jag nu gå in på vilken teoretisk utgångspunkt diskursanalysen kommer att skrivas utifrån.

Inledningsvis vill jag klargöra vad jag menar när jag talar om diskurs. Denna uppsats analytiska arbete är inspirerat av de två diskursteoretikerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, som i korta drag kan sägas driva en lingvistisk poststrukturalistisk tradition. Det innebär alltså en syn där språkets betydelse möter sociala maktstrukturer. Samtidigt kan det också vara missvisande att inte vidareutveckla begreppet språk i detta fall. Enligt denna syn innefattar diskurs både direkt och indirekt språk. Alla möjliga uttryck en person kan göra är intressanta för en diskursteoretiker och de behöver inte vara skrivna eller talade. Det är inte heller intressant att etymologiskt eller genealogiskt undersöka hur ord och meningar ser ut, utan snarare hur språk och icke-språkliga uttryck kontinuerligt sätter gemensamma referensramar för hur världen uppfattas (Torfing 2005:153). Diskursen, enligt Laclau och Mouffe, utgörs alltså av en process där hur vi talar om världen påverkar hur vi ser på världen och därmed hur vi agerar i relation till den. De menar även att hur vi agerar i relation till den, i sig utgör ett diskursivt handlande. Därmed betyder denna syn att alla praktiker är diskursiva. Diskursen stannar alltså inte vid språket, utan ser på kopplingen mellan val av ord och val av handling inom en gemensam kontext (Winther Jørgensen & Philips 2000:25-26).

För att sätta vad vi talar om i ett konkret sammanhang, vill jag redogöra för några av diskursens centrala beståndsdelar som är av relevans för min uppsats. I grund och botten utgörs diskurs av en sammansättning tecken, som likt atomer utgör grunden för materiella ting, utgör tecken grunden för vad vi talar om. Tecken kan likställas till viss del med ord, men eftersom ord ofta antas bära på bestämd mening är innebörden med begreppet ”tecken” snarare en nedbrytning av en text till minsta möjliga beståndsdel. De tecken vi pratar om rör sig alltså exempelvis, om allt som är mellan mellanslagen i en text. Det finns enligt diskursteorin inte en naturgiven innebörd i något tecken. Ett tecken ges först mening när de kopplas samman med andra tecken. Hur kopplingarna mellan tecknen ser ut är helt och hållet beroende av sammanhang. Inom varje diskurs

finns alltid nodalpunkten som utgör en privilegierad roll inom den specifika diskursen. Ett exempel kan vara hur "hår" tar rollen som nodalpunkt inom en frisör-diskurs och kopplas därmed till flertalet andra tecken. "Sax" och "fön" är båda tecken vars innebörd först nås i kopplingen till andra tecken. Men när de väl kopplas med nodalpunkten "hår", ges det sin korrekta innebörd inom en frisördiskurs (se ytterligare exempel Winther Jørgensen & Philips 2000:33). Denna process där ett element, eller obestämt tecken, ges innebörd genom en sammankoppling med flera andra tecken, kallas artikulering. Vad som gör "hår" specifikt i detta fall är det finner olika innebörd och olika kopplingar inom olika diskurser. "Hår" kan inom en frisördiskurs vara kopplad till skönhetsideal, men är i en köksdiskurs snarare kopplad till undermålig hygien, samtidigt som det kan kopplas till det behagliga i ett husdjurs päls. Av denna anledning kan "hår" betecknas som en flytande signifikant, innan dess rätta sammanhang har fastställts. Flytande signifikanter innebär med andra ord de element som är särskilt öppna för flertalet kopplingar och därmed tolkningar av dess innebörd. (Winter Jørgensen & Philips 2000:33-35).

Särskilt relevant för denna undersökning är diskursteorins kopplingar till identitet. Diskursers förmåga att konstruera identiteter ses av Laclau & Mouffe och flera andra teoretiker (se t.ex. Joireman 2003) som ett kraftfullt politiskt instrument som står inför ständig förändring och rekonstruering. Som första steg för att förbereda en teoretisk infallsvinkel på diskursteorins syn på identitet, och i synnerhet att göra det möjligt att analysera tillsammans med Cruikshanks politiska subjekt, så behöver vi först utröna subjektets relevans inom diskursteorin. Laclau & Mouffe klargjorde sin bild av subjektets innebörd som en subjeksposition. Denna syn innebär alltså att subjektet är påverkat och format utifrån diskurser, snarare än inifrån individen (Laclau & Mouffe 2001:115).

Vad som även är centralt med det diskursiva konstruerandet av identiteter är att det alltid finner sin betydelse i vad den inte är. Exempelvis är betydelsen av "överklass" kopplad till dess motsatsförhållande till "underklass" precis som "man" har sin innebörd kopplad till begreppet "kvinna". Differentiella relationer, även kallat konstituerande yttre, är alltså centralt för en diskursteoretisk syn på identiteter (Torfing 2005:154). Denna ständiga process av konstruerande och rekonstruerande av identiteter genomförs alltså inte inom den enskilda identiteten utan snarare i knytpunkterna mellan de flera relationsbundna identiteterna (Hall 1996:6). Mer specifikt sker den differentiella konstruktionen av identiteter när två skilda identitetsgrupper artikuleras i ett ömsesidigt motpolsförhållande till varandra, exempelvis franska/tyska, öppna/slutna mm (Laclau & Mouffe 2001:127).

2.2 Medborgarsubjektet

För att klargöra hur jag kommer att tolka resultatet av min diskursanalys samt för att teoretiskt befästa rollen som ”fullvärdig demokratisk deltagare” kommer jag att hämta inspiration av Barbara Cruikshanks definition av ”Medborgarsubjektet”.

Cruikshank, författaren bakom det inflytelserika verket ”The Will to Empower”, myntade begreppet citizen-subject, översatt i denna uppsats till medborgarsubjekt, för att utveckla demokratiforskningens förståelse av medborgarskapande. Förståelse för begreppet medborgarsubjekt kommer att spela en mycket central roll för min analys.

Begreppet myntades i relation till begreppet subjekt, vilket minst kan ses som ett mångtydigt begrepp inom samhällsvetenskaplig filosofi. Å ena sidan har vi en definition av subjektet som uttrycktes av Alexis de Tocqueville; som maktlös och som lyder under den makt som utövas av andra. Subjektet uttrycktes inom denna kontext som motsatsen till medborgaren. Å andra sidan finns Immanuel Kants definition av subjektet, som tvärtemot beskrivs närmare som individ eller aktör, alltså som en person med en personlig makt över sig själv (Cruikshank 1999:21-22).

För att orientera sig i detta område av tvetydiga begrepp och deras till synes motsägelsefulla definitioner, väljer Cruikshank att mynta begreppet medborgarsubjekt. Genom detta begrepp menar hon att medborgarskap och subjekt inte är varandras motsatser, utan att medborgarskap är något som skapas för ett subjekt. Hon förespråkar för sitt samlande begrepp, med att vi nås av möjligheten att se på subjektet inom demokratin som både underordnad samhällets auktoritet och som utövare av auktoritet över sitt eget liv. Genom att sammanfoga dessa begrepp är det möjligt att förstå medborgarrollen som innehavare av en makt eller frihet, som ges villkorligt efter att ha underkuvats inom ramarna för samhällets auktoritetsutövning (Cruikshank 1999:22).

Den huvudsakliga mekanismen som underkuvar subjektet är via en diskurs kring medborgarskap och dess normativa ideal. Genom den kan gränser sättas för vad som generellt anses önskvärd eller icke önskvärd version av en medborgare. Diskursen formar ett ideal, vilket inkluderar vissa beteenden eller egenskaper och exkluderar andra. Den makt som medborgarsubjektet innehar, är alltså beroende av att man först har nått upp till de normativa ideal som diskursen har satt på medborgarskapet (Cruikshank 1999:24).

Detta begrepp och dess medföljande analys av medborgarrollen, kommer som sagt att utgöra ett betydande bidrag för denna uppsats analys. Däremot vill jag vara särskilt tydlig med att jag inte kommer att genomföra någon mer utförlig integrering av Cruikshanks ”The Will To Empower” av två anledningar. Till att börja med beror detta på att jag anser att hennes begrepp medborgarsubjekt är av särskild hög relevans för min undersökning på grund av dess syn på diskursen som avgörande för den generella synen på medborgare, demokratin och dess gränser. Dessutom bedömer jag att en mer utförlig integrering av Cruikshanks verk, som framförallt anammar en Foucault-inspirerad diskursteori (Cruikshank

1999:21), hade varit inkonsekvent i en analys som bedrivs enligt Laclau & Mouffe.

Ett ytterligare argument för att använda medborgarsubjektet inom denna uppsats är på grund av dess syn på människan som varken kan förstås som maktfull eller maktlös. Istället beskrivs ett medborgarsubjekt som någon med möjlighet att själva delta i en offentlig debatt, motionera för politiska beslut och inte minst rösta i val, samtidigt som den lyder under auktoritet från andra instanser. Samhällelig makt och auktoritet ses alltså som relativ och sammanhangsbunden. Begreppet är därför mycket passande när vi diskuterar utövare av rösträtt som innehavare av sammanhangsbunden och begränsad makt.

2.3 Ontologiska och epistemologiska ställningstaganden

För intersubjektivitetens, och naturligtvis även tydlighetens skull vill jag i detta avsnitt delge vilka ställningstaganden uppsatsen utgår ifrån ontologiskt och epistemologiskt.

Epistemologiskt kommer uppsatsen att hålla sig strikt subjektivistisk. Det menar jag är i princip en nödvändighet när jag skriver en diskursanalys, eftersom jag behöver utgå från antagandet att all diskurs är konstituerande och ideologiskt laddat. Detta antagande måste inom all rimlighet även innefatta mig själv, en slutledning som innebär ett principiellt metodologiskt problem för den diskursteoretiska diskursanalysen, men får också från denna utgångspunkt ses som ofrånkomlig (Winther Jørgensen & Philips 2000:29).

Ontologiskt finns det möjligheter för diskursanalys att bedrivas såväl realistiskt som relativistiskt. Den diskursanalys som Laclau & Mouffe utvecklat utgörs av ett svar på exempelvis kritisk diskursanalys eller marxism vilka visserligen delar idéerna om diskursiva strukturer, men talar om strukturerna som någonting konstant och oberoende av mänskliga föreställningar. Till skillnad från dem förespråkar Laclau & Mouffe en syn på diskurser som fler, överlappande och ständigt omstrukturerande samt att allting existerar genom diskurs. Synen innebär i princip att det inte finns någonting utanför diskursen, diskursen omfattar allt vi vet (Laclau & Mouffe 2001:3-4).

Därmed klargör jag härmed att undersökningen kommer att utgå från en heuristisk kunskapssyn, vilket innebär att vi inte kan nå exakt kunskap om verkligheten, framförallt för att vi inte kan vara säkra på att det finns en faktisk verklighet. Genom att vara tydlig med att det är just en heuristisk inställning jag kommer att genomföra denna analys med, vill jag klargöra att jag inte har några aspirationer på att föra fram definitiva slutsatser om hur världen är beskaffad. Istället kommer jag att presentera mina argument med bas på den analys jag genomför för att ge kunskap om hur vi, från en Laclau och Mouffe ståndpunkt,

kan se på medborgarsubjektet inom frågan om att potentiellt ge 16-17-åringar rösträtt. En studie som med andra ord tar formen av en teorianvändande studie. Således lämnar jag frihet åt kontrasterande tolkningar och argument kring såväl teori, metod och materialval och söker efter att bemöta dem så gott jag kan.

3 Metod

3.1 Diskursanalys

Med den tidigare nämnda diskursteoretiska utgångspunkten i åtanke kommer jag att genomföra en diskursanalys av mitt urval av debattartiklar. Eftersom analysen intresserar sig för att blottlägga differentiella samband mellan två olika identiteter, kommer den att ta formen av en ekvivalenskedja, vars specifika uppbyggnad kommer att presenteras under Analysavsnittet.

Poängen är att uppsatsen skall klargöra hur identiteten hos de vars eventuella rösträtt konstrueras genom att analysera hur frågan debatteras i debattartiklar. Förhoppningsvis kommer vi att se om den differentiella ekvivalenskedjan som uppstår kan säga oss något om vilka ideal som omfattar medborgarsubjektet, med grund i debattinlägg både är positiva och kritiska mot en sänkning av rösträttsåldern. Kedjan bör dock inte missuppfattas som en redogörelse för vad varje sida i debatten anser om 16–17-åringar. Snarare har denna differentiella ekvivalenskedja framträtt genom att de olika sidorna i debatten har visat sig föra argumentationer och en diskurs där flera av dessa tecken, vilka nu är sorterade i en kedja, har kopplats till gruppen och de ideal lyfts fram. Med andra ord kan vi beskriva varje mästersignifikant, och relationen till dess artikuleringar som att det är generellt ansett att ”vara mogen är att vara ansvarsfull, kunnig och intellektuellt utvecklad”.

En diskursanalys kommer också kunna nå fram till slutsatser som passar bra till uppsatsens frågeställningar. Det jag mer specifikt avser är att en diskursanalys har en förmåga att lyfta upp de frågor vi i andra sammanhang hade tagit för givna och på så sätt kan vi ifrågasätta den världsbild som annars är mycket lätt att ta till sig utan reflektion (Bergström & Boréus 2012:354). Ett konkret exempel som har fått mig att vilja styra in undersökningen i denna riktning, är hur det i opinionsundersökningar har visat sig att det finns ett överväldigande motstånd mot en sänkning av rösträttsåldern i Sverige, även i gruppen 15-19-åringar (Oscarsson 2007:154). Varför råder denna övertygelse bland så många, inklusive de som omfattas av förslaget? Med hjälp av en diskursanalys kan vi i vår undersökning nå närmare en förståelse av generella idébilder och referensramar än genom andra metodval. Att använda diskursanalys som metod är därför ett val som avseendevärt stärker undersökningens validitet.

3.2 Operationalisering

I denna del av uppsatsen vill jag klargöra hur Winther Jørgensen och Philips har bidragit med sin operationalisering av Laclau & Mouffes syn på identitet. De tar till sig begrepp från Jacques Lacan, teoretiker inom det diskurspsykologiska fältet i vilken han bidrog med sin så kallad subjektsteori. Det mest centrala bidraget Lacan gör till diskursiv identitetsbildning är begreppet "Mästersignifikant", som i princip uppfyller samma syfte som en nodalpunkt. Det innebär alltså att vi utan större problem kan konstruera vår ekvivalenskedja genom mästersignifikanter som de privilegierade tecknen, för att skapa oss en identifieringsdiskurs. Med detta ges vi möjlighet att med en ekvivalenskedja visa hur en mästersignifikant artikuleras med andra tecken så att vi kan nå utförlig förståelse för en diskursiv konstruktion av identitet. En ytterligare anledning till att Lacans subjektsteori passar bra för att operationalisera diskursteorins syn på identitet, utöver mästersignifikantens möjlighet att integreras in i ekvivalenskedjan, är hur väl även differentiering passar in. Lacan beskriver sin teori om hur de diskursiva strukturerna upprätthålls som följd av att människan från födseln skapar sin identitet för att kunna skilja sig från sin omgivning. Lacan går så pass långt att hävda att ens identitet aldrig kan skalas av till sitt essentiella "jag", utan är snarare likt en myt baserad på en serie diskursivt konstruerade sammanhangsbundna subjektpositioner (Winther Jørgensen & Philips 2000:49-50). Exempelvis kan en person vara elev (i skolan), storasyskon (hemma), kund (i en affär) mm. Här ser vi alltså ett par mästersignifikanter som alla artikuleras genom att kopplas till t.ex. skolan, hemma eller affären.

Nästa del av uppsatsens operationaliseringsförmåga som jag vill avhandla är den differentiella ekvivalenskedjans uppbyggnad. Inför skapandet av ekvivalenskedjan arbetade jag fram ett analyschema, vilket utgjorde ramen för mitt analysarbete. Detta schema delar upp analysprocessen i sju steg, från att urskilja vilka delar av texten som är relevanta för undersökningen till att slutligen skapa den ekvivalenskedja som ligger till grund för diskursanalysens uppbyggnad. Analyschemat bidrog framför allt med att säkerställa att analysen genomfördes med hög reliabilitet, utan risk för eventuell variation i hur olika texter analyseras. Dessutom var detta schema vägledande för mig som analytiker framförallt att kunna hålla en röd tråd i uppbyggnaden av ekvivalenskedjan men även för att hjälpa mig att nu kunna upprätthålla en hög grad av intersubjektivitet när jag presenterar min operationalisering.

#	Steg i analysprocessen	Förtydligande/ledande frågor
1.	Separera citat som utgör bedömningar av 16-17-åringar	Vilka delar av texterna läggs åt att beskriva eller tillskriva 16-17-åringar egenskaper för att tala för eller emot förslaget?
2.	Sortera citaten i kategorier av gemensamma drag	exempelkategorier: påverkbarhet, intelligens, kunskap, engagemang.
3.	Sortera ut mästersignifikanterna	Vilka kategorier tar en privilegierad plats i diskursen?
4.	Undersök begreppskopplingar mellan mästersignifikanterna och övriga kategorier	Benämns mästersignifikanter inom ett särskilt sammanhang? Överlappar den till viss del till andra kategorier?
5.	Klargör artikuleringar	Av de kopplingar som kan fastställas, vilka kan ses som framträdande bidrag till förståelsen av mästersignifikanten?
6.	Avgränsa utifrån hur väl förekommande	Klargör att varje potentiell artikulering förekommer hos fler än en debattör för att säkerställa att det kan vara ett generellt diskursivt mönster.
7.	Skapa den differentiella ekvivalenskedjan	Skapa en bild av ekvivalenskedjan som illustrativt visar hur bindningarna mellan mästersignifikanterna och dess artikuleringar ser ut tillsammans med dess differentiella motsvarighet.

Nästa punkt jag vill ta upp är den roll som ekvivalenskedjan innebär för operationaliseringen av medborgarsubjektet. Kedjan, som presenteras i kapitel 5, visar hur önskvärda och icke önskvärda egenskaper i diskussionen kring sänkt rösträtt får sin betydelse. Dessa två differentiella kedjor har framträtt genom att den samlade debatten har visat sig föra en diskurs där dessa artikuleringar har varit vanligt förekommande. Med andra ord kan vi förstå varje mästersignifikants relation till dess artikuleringar som att det är generellt ansett att ”vara mogen är att vara ansvarsfull, kunnig och intellektuellt utvecklad” samtidigt som att ”vara omogen är att vara ansvarslös, okunnig och intellektuellt underutvecklad”. Med denna tolkning av den differentiella ekvivalenskedjan grundar jag därmed min operationalisering av medborgarsubjektet som den övre (eller positiva) halvan av figuren som presenteras i kapitel 5. Detta eftersom den positiva sidan illustrerar vilka generella ideal som verkar råda kring frågan om rösträtt för 16 åringar är rätt eller inte. Med andra ord, kan vi tala om denna del av kedjan som en

sammansättning av generellt ansett rimliga krav för en sänkning av rösträttsåldern, vilket jag menar utgör en tillräcklig operationalisering av medborgarsubjektet inom denna kontext för att undersökningen skall kunna upprätthålla en hög validitet.

4 Material

För att återkoppla till syftet jag presenterade i det första kapitlet, vill jag med denna uppsats se hur vi kan förstå frånvaron av vidare sänkningar av rösträttsåldern genom att analysera diskursen i den offentliga debatten om frågan.

Det går att hävda att offentlig debatt är ett begrepp som innefattar allt från debatter i tv till privatpersoners politiska diskussioner över middagsbordet. Det är därför svårt att klart dra en gräns mellan vad som är samhällsdebatt och vad som inte är det, i synnerhet från en diskursteoretisk utgångspunkt. Dock med grund i vad jag tidigare skrivit om betydelsen av att analysera samhällsdebatten, vill jag behålla ambitionen men för att göra det materiellt genomförbart, utan att förlora sin tillgänglighet och relevans för en allmänhet, kommer jag att avgränsa analysmaterialet till ledarsidor och debattartiklar i erkända svenska nyhetstidningar eller nyhetssajter. I min text kommer jag inte skilja mellan ledarsidor och debattartiklar, utan kommer att beteckna samtliga som debattinlägg eller debattartiklar. Jag har valt att inte inkludera insändare, eftersom de ofta utgörs av kortare texter vilket jag bedömer försvårar möjligheten för djupare analyser. För att hitta mina debattartiklar jag använt mig av mediearkivet "retriever.se". På denna sida har jag sökt över en tioårsperiod från 1 juli 2005 till 1 juli 2015 efter "rösträtt", "ålder" och "16" för att välja ut de debattartiklar som är relevanta för undersökningen. Dessa artiklar har sedan sökts fram i originalformat och har därför inte analyserats via mediearkivet.

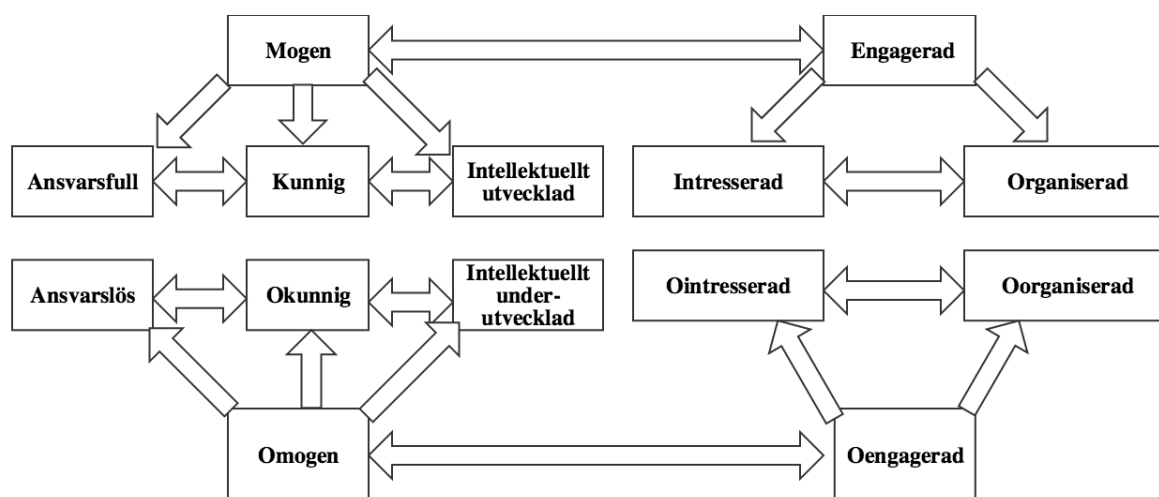
De tidningar som analyseras är som följer i bokstavsordning: Aftonbladet, Borås Tidning, Dagens Arena, Dagens Nyheter, Dagens Samhälle, ETC, Expressen, Länstidningen Södertälje, Nyheter24, Smålandsposten, Sydsvenskan, Vestmanlands Läns Tidning, Västerbottens-Kuriren & Östersundsposten. Sammanlagt innefattar det 17 debattartiklar som sträcker sig från den 3:e juni 2006 till 8:e juni 2015. Det relativt få antal debattinlägg talar för diskursanalysens intensiva natur och möjliggör för mig att genomföra analysen på djupare kvalitativ nivå. Urvalet av analysmaterial har alltså inte genomförts med tidningarnas politiska färg i åtanke, något jag är medveten om att det kan argumenteras mot. Det finns dock framförallt två problem med den invändningen. För det första blev det tydligt vid materialinsamlingen att debattartiklar i detta ämne inte gavs utrymme inom alla större tidningar samt att vissa artiklar fick skäras bort då de visserligen behandlade ämnet, men hade ett innehåll som inte innehöll text som kunde analyseras i anslutning till detta forskningsproblem. För det andra är det inte intressant eller relevant för en diskursanalys att peka på skillnader eller likheter mellan olika parti-färger, utan att istället blottlägga en bredare struktur som samhället i stort omfattas av. Jag är alltså inte ute efter att analysera argumentation mellan olika politiska läger, utan snarare hur 16–17-

åringar ställs i likhet med, eller till motsats till ett medborgarsubjekt i allmän diskurs.

Jag har även genomfört en avgränsningsval som kräver en förtydligande under denna materialdiskussion. Med det ämne som uppsatsen avhandlar finns det flera relevanta avgränsningar i material en författare kan göra. Denna problematik väcktes i detta fall genom frågan om vad jag som forskare själv menar med rösträtt? Det är antingen möjligt för mig att ta en öppen ansats till hur man ser på rösträtten och inkludera debattinlägg oavsett om de handlar om rätt att rösta till kommun, landsting eller riksdag. Å andra sidan kan man anamma en mer restriktiv ansats, som enbart inkluderar rösträtt till riksdagen, och således utesluter alla de debattinlägg som enbart berör rätt att rösta i kommunval från undersökningen. Den ståndpunkten kan rimligen försvaras med att rösträtt bör vara allomfattande, och inte inskränkt av begränsningar. Det är en argumentation jag har tagit till mig och övervägt, men jag har valt att istället ta en mer öppen avgränsning för vad som kan anses vara för 16-17-åringars rätt att rösta. Jag kommer därför även inkludera de debattinlägg som berör sänkt rösträtt, oavsett om det är kommunval, landstingsval eller riksdagsval. Jag grundar detta på uppfattningen om att oavsett om en person diskuterar en grupps potentiella rösträtt i ett kommunval eller i ett riksdagsval, väcks inom diskussionen samma principiella problem; på vilka grunder vill de med inflytande inkludera andra inom samma inflytande? En debattör som argumenterar för sänkt rösträtt i kommunvalen, argumenterar i grund och botten för att inkludera 16-17-åringar på samma villkor påverka inom kommunen. Visserligen går det att hävda att när debattören inte inkluderar val till riksdagen i inlägget, klargör hen implicit att 16-17-åringar inte bör inkluderas i riksdagsvalen. Jag menar däremot att när en grupp upplevs vara lämplig nog att få ta del av demokratin och utnyttja den makt det innebär, är frågan om rätt att rösta till kommun och rätt att rösta till riksdagen principiellt sett inte särskilt skilda från varandra.

Vidare vill jag vara tydlig med varför jag har valt att både inkludera debattartiklar som är för en sänkning av rösträttsålder, och de som är emot en sänkning. Anledningen till detta är att jag menar att analysens differentiella ekvivalenskedja innebär att jag kan nå mina slutsatser genom att se till de argument och tillskrivande av egenskaper som förekommer i de positiva likväl som de negativa inläggen i debatten. En som exempelvis talar för att 16-17-åringar är både mogna och kunniga, delar samma bild som en som menar att de inte alls är tillräckligt mogna eller kunniga. Dessa två driver därmed på en diskurs där mogenhet och kunnighet är två egenskaper som kopplas till en gemensam bild av medborgarsubjektet. Genom att vara tydlig med inom vilken kontext debattinlägget skrevs, kan läsaren känna sig säker på hur logiken i argumenten förs och på vilket sätt jag placerar in debattinläggen i min analys, utan att det tar formen av en debattanalys. Förutsatt att man som analytiker alltid är fullt medveten om vilken sida i debatten som varje inlägg representerar så menar jag att det är fullt rimligt att inkludera både debattinlägg som är för respektive mot förslaget om sänkt rösträtt.

5 Analys

Figur 1: Ovanstående bild visar hur den differentiella ekvivalenskedjan för diskursen kring sänkt rösträttsålder ser ut. Flödesschemat visar hur de två mästersignifikanterna "(o)mogen" och "(o)engagerad" sammankopplas med varandra samt artikuleras genom tre respektive två signifikanter var. Den ovanstående halvan av kedjan utgör enligt min tolkning hur medborgarsubjektet konstrueras i den undersökta debatten och den nedanstående halvan visar dess differentiella motsats. Figuren visar med andra ord motsättningen mellan medborgarsubjektet eller det önskvärda och det icke-önskvärda, samt hur de artikuleras inom diskursen i fråga.

5.1 Den (o)mogna väljaren

Den första mästersignifikanten i vår differentiella ekvivalenskedja är motsättningen mellan att vara mogen respektive omogen. Det är en poäng som har tagit mycket stor plats i diskussionen, i ett avgörande om 16–17-åringar kan anses vara mogna nog för att rösta. I detta avsnitt av diskursanalysen kommer jag att gå närmare in på frågan om (o)mogenheten inom denna grupp, för att se hur diskursen framförallt väljer att artikulera mästersignifikanten (o)mogenhet till ansvar, kunnighet, intellektuell utveckling i de analyserade debattinläggen.

Vikten av att som väljare vara mogen framkommer tydligt genom diskursen oavsett vilken sida i frågan man tar. Det värderas som en egenskap som i flera fall spelar en avgörande roll för ungdomarnas plats att rösta. Argument för att sänka rösträtten motiveras i flera fall av att 16-17-åringar är ur alla relevanta avseenden tillräckligt mogna (se t.ex. Marteus 2013, Sundström & Lindgren 2006). Som

motargument till en sänkt rösträtt menar å andra sidan vissa att de inte kan anses vara tillräckligt mogna, en position som även där tar en central roll i argumentationen (se t.ex. Skogkär 2013, Örjes 2013b).

Som tidigare nämnt har redan rösträttsåldern sänkts flera gånger, till en nivå som antagligen ansetts vara rimlig i hänsyn till grad mogenhet vid dess införande. Varför menar då vissa att det inte längre stämmer? I de flesta fall berörs denna fråga inte. Däremot kan vi se hur vissa intressanta bilder som målas upp i förhållande till denna problematik. Här syftar jag på att vissa debattörer beskriver ungdomar som en grupp i förändring. Åt vilket håll den förändringen går skiljer sig mellan vem som tillfrågas, men beskrivningen av ungdomar som att de befinner sig i en process av ökad eller minskad mognad förekommer i flera inlägg. Exempelvis understryker Patrik Lindenfors, forskare i biologisk och kulturell evolution vid Stockholms Universitet, hur ungdomar generellt bör anses som mer välinformerade och mogna som följd av ett utvecklat informationssamhälle (Lindenfors 2013). Å andra sidan menar Alen Musaefendic, ledarskribent för Smålandsposten, att det snarare handlar om en fördröjd mognadsprocess, med avseende på att de flesta bildar familj eller skaffar fast jobb allt senare i livet, vilket han menar innebär att 16-17-åringar bör ses som mindre mogna än tidigare generationer och att detta är underlag nog för att neka rösträtt (Musaefendic 2013).

Som tidigare nämnt ligger inte merparten av de intressanta slutsatserna vi kan dra ensamt i mästersignifikanterna. Enligt Laclau och Mouffes diskursteori ligger inte den huvudsakliga betydelsen av ett begrepp isolerat inom begreppet självt, utan snarare i knypunkten till andra begrepp. Därför kommer vi nu att gå in på artikuleringen av (o)mogenhet genom de tre signifikanterna ansvarsfull/ansvarslös, (o)kunnig samt intellektuellt (under)utvecklad.

5.1.1 Ansvarsfull/ansvarslös

Den första artikuleringen av (o)mogenhet vi kommer att avhandla i denna uppsats är alltså ansvarstagande hos 16-17-åringar. Ungdomarnas förmåga till att ta ansvar kopplas mycket ofta till deras erfarenhet av att ta ansvar för sitt eget liv, liksom andras. "[...] den grundläggande frågan är om 16-åringar generellt kan anses ha en sådan mognad att de kan ta del av ansvaret att styra riket. För rösträtten är inte bara en rättighet, utan också en skyldighet att ta sin del av ansvaret över makten i Sverige." (Örjes 2013a). "Först när vi är redo att ta ansvar för oss själva är vi redo att ta ansvar för det gemensamma, vilket i grund och botten är vad politik handlar om." (Skogkär 2013). Bland de som är mer positiva till förslaget förekommer även ansvarsaspekten upp med avseende på att 16-åringar har via sin straffmyndighet får ta stort juridiskt ansvar, och därför bör anses tillräckligt mogna för röstandets ansvar (Andersson et al. 2013).

Ett annat uttryck som förs fram sätter diskussionen inom ett konkret sammanhang, genom att beröra potentiella tendenser till ett allmänt icke-önskvärt beteende. Jag avser i detta fall idén om att ungdomars ansvarsförmåga kan kompromissas av populism och gamla vanor. I ett antal debattartiklar framgår

bemötanden av anklagelser om ungdomlig sårbarhet inför populism, genom att lyfta exempel från andra länder där 16 års åldersgräns har gällt, utan att gruppen utmärkt sig från andra väljare (Lindgren & Thiringar 2012). Dessutom byggs det även upp en bild av röstning som en vanefråga, där 16–17-åringar i viss mån anses befinna sig i ett uppfostrande stadium, och att några därför anser att de bör introduceras för på något vis. Charlotte Marteus för fram argumentet att ”soffliggande”, det vill säga att inte rösta, är i sig en vana och motiverar för ett tidigare inkliv in i rösträtten (Marteus 2013). Marteus uttrycker därmed inte nödvändigtvis någon invändning mot ungdomars påstådda ansvarslöshet, utan snarare att sänkningen av rösträttsåldern kan innebära en möjlighet att öka ungdomars ansvarstagande, och på så sätt lättare anpassas till medborgarsubjektet.

5.1.2 (O)kunnig

Vidare inom samma diskussion förekommer det åtskilliga gånger att debattörerna vill klargöra ytterligare ett steg vad de menar när de talar om mogenhet. Det leder oss in på den andra artikuleringen av (o)mogenhet, (o)kunnig.

När det kommer till mått av kunskap som en indikator för mogenhet, talar flera positivt till förslaget om sänkt rösträttsålder genom att lägga fokus på vikten av gymnasieskolan i sammanhanget. Dessa personer menar att via samhällsundervisningen blir valdeltagandet en möjlighet att översätta det som lärs ut i skolan till en praktisk erfarenhet. Inom denna argumentation är närheten i tiden mellan samhällsundervisningen och valet av stor vikt för poängen att 16–17-åringar har den nödvändiga kunskap som behövs för att fatta ett genomtänkt beslut (se t.ex. Marteus 2013, Nordström et al. 2014). Kunskapsnivån hos väljaren blir genom detta resonemang presenterat som en huvudsaklig förutsättning för valdeltagande. Å andra sidan pekar Musaeftendic på att ”Statsvetenskaplig forskning visar att det dröjer till trettioårsåldern innan de flesta av oss får några större insikter i samhällsfrågor. Det tar tid att greppa komplicerade samband.” (Musaeftendic 2013). Att diskutera 16–17-åringars kunskapsnivå är alltså väl förekommande för båda sidor i debatten, och visar på en delad uppfattning om att en viss grad av kunskap skall vara en grund till en persons status som medborgarsubjekt.

5.1.3 Intellectuellt (under)utvecklad

Samtidigt sker det även en ordväxling om 16- och 17-åringars generella, inneboende förmåga att fatta kloka beslut. Med tanke på dess framträdande roll i analysmaterialet presenterar jag den som ytterligare en artikulering av mogenhet. Johan Örjes, ledarskribent i Östersundsposten, ställer sig mycket kritisk till förslaget om en sänkt rösträttsålder med hänsyn till att 16–17-åringar rent generellt inom juridiken inte anses vara kapabla att fatta samtliga viktiga beslut om sig själv. ”Det är inte rimligt att tänka sig att den som inte anses fullt kapabel att fatta beslut om sitt eget liv, ska kunna vara med och besluta över andras.

Därför är det naturligt att rösträttsåldern är kopplad till myndighetsåldern.” (Örjes 2013a). Här lyfts alltså den påstådda omogenheten och intellektuella underutvecklingen fram som en risk, där tidigare juridiska omdömen om en generell kapacitet att fatta beslut utgör grunden för argumentationen. Andra debattörer lyfter även fram liknande idéer, men pekar främst på hur mognad och intelligens utvecklas i olika takt hos olika personer, och att en variation snarare pekar på vikten av att ha en fortsatt hög, alternativt förhöjd åldersgräns, för att minska risken för omogna väljare (Skogkär 2013).

I kontrast till dessa poänger bemöter flera andra debattörer dessa argument med att den intellektuella utvecklingen har gått längre än andra påstår och att skillnaden i intellektuell kapacitet, om någon, inte är skäl nog för att neka en sänkning (Lindenfors 2013).

Vidare förekommer argument som hävdar att 16–17-åringar är kapabla att fatta sådana viktiga beslut som en röst till ett allmänt val anses innebära (Se t.ex. Lindenfors 2013, Sundström & Lindgren 2006). Här observerar vi alltså att en utförlig diskussion om huruvida 16–17-åringar är tillräckligt intellektuellt mogna eller inte. En diskussion som lyfter upp en verklighetsbild där intellekt är ett villkor för demokratiskt deltagande och förstärker de knutpunkterna som dras mellan medborgarsubjektet, mogenhet och den röstberättigades intellektuella utveckling. Lindenfors, skriver i ett uppmärksammat debattinlägg från 2013:

”Ett av de intressantaste resultaten inom intelligensforskningen är det mönster som går under beteckningen Flynn-effekten; resultaten på IQ-tester har ökat varje generation i snart 100 år i alla länder där mätningar har skett. Varför människor blir allt intelligentare är inte känt, men orsaken är garanterat inte genetisk (eftersom förändringen går för snabbt) utan har med saker som näringstillgång, skolning och uppväxtens komplexitet att göra.

Det finns också tecken på att de största förbättringarna sker i de grupper som har lägst resultat på testerna – samhället blir långsamt allt mer jämlikt vad gäller intellektuell kapacitet. 16-åringar är i dag således i genomsnitt intelligentare än många tidigare generationers förstagsångsväljare någonsin fick möjlighet att bli. Intellektuell kapacitet kan därför inte heller användas för att avfärda 16-åringars rätt att rösta.” (Lindenfors 2013).

Men bilden motsägs å andra sidan också, på ett sätt som inte kan anses på samma sätt förstärka bilden av intellektuell utveckling som förutsättning. Dessa debattörer avfärdar kort intellektuell nivå som en variabel som inte har någon relevans för frågan om vem som får rösta. Med uttryck som ”Vilken dumskalle som helst får vara med och rösta fram den svenska riksdagen” (Örjes 2013a) eller med Marteus avfärdande ord, kan intellektuell (under)utveckling:s plats i denna uppsats ekvivalenskedja ifrågasättas:

”Är de okunniga om politik? Kanske det, men samma sak gäller många vuxna. Kan de vara ruskigt omogna? Javisst, men det finns ju omogna 18-åringar. Samt 50-åringar. Tonårshjärnor är inte färdigväxta! Möjligen inte,

men vuxna med hjärnskador får ju rösta. 16-åringar jobbar inte! Återigen; det gör inte alla vuxna.” (Marteus 2013).

Jag menar dock att detta inte är skäl nog att exkludera artikulering från kedjan och uppsatsens uppbyggnad, eftersom trots ett visst motstånd tas ändå frågan om intellektuell nivå upp på så pass stor bredd bland både argument som är för och emot förslaget.

5.2 Den (o)engagerade väljaren

Den andra mästersignifikanten i vår differentiella ekvivalenskedja är motsättningen mellan att vara engagerad respektive oengagerad. Engagemanget jag syftar till är det uppfattade engagemanget inom en politisk kontext. Genom analysarbetet stötte jag inte bara på argument och diskussioner om de individuella förutsättningar för de potentiellt nya väljarna, utan även hur vi kan se på 16-17-åringarna i termer av gruppstillhörighet. Här framträdde alltså till viss del en skiljelinje mellan de två mästersignifikanterna, där den ena utgör en atomistisk och den andra en holistisk syn på 16-17-åringarna. Vissa undantag förekommer, men den huvudsakliga betoningen för denna mästersignifikant ligger på en holistisk människosyn.

Den alltså huvudsakligen grupporienterade, eller holistiska bild av 16-17-åringar som nedan kommer att analyseras, hanterar frågeställningar om ungdomarna redan har en plats i politiken? Är gruppen så pass nära fullt politiskt deltagande att rösträtt är rättfärdigad? Vad vi överlag kan se vid denna del av diskursen är att när en debattör anammar en holistisk syn, kan förutsättningarna för de möjliga ställningstaganden man kan ta i relation till artikeln påverkas. Frågan tas upp inom en kontext där rösträtten uttrycks som en grupprättighet, vilket underlättar för att dela upp diskussionen i vägvalen mellan att vilja eller inte vilja ge gruppen fulla rättigheter. Rösträttsfrågan blir i korta drag en fråga om lika eller olika rättigheter. Ett vägval som gör eventuell opposition betydligt svårare att argumentera för, givet att premisserna antas. Ett talande exempel av detta är när några få debattörer särskiljer sig och använder det ideologiskt laddade begreppet ”kamp” för att beskriva 16–17-åringars politiska deltagande (se t.ex. Folkesson 2015, Rasmusson & Tovatt 2013).

5.2.1 (O)intresserad.

Den första artikuleringen av frågan om politiskt engagemang väcker frågan om ungdomar som en politiskt medveten grupp kan anses driva politiska frågor? Lite krasst kan man med andra ord uttrycka frågan om 16-17-åringar ens är intresserade av politik och själva vill ha rösträtt? Sydsvenskans huvudledare från december 2011 menar att så inte är fallet och hänvisar till en undersökning genomförd av Henrik Oscarsson där en majoritet av svenska 16-17-åringar inte

tycker att det är ett bra förslag att sänka rösträttsålder till 16 år. Genom att hänvisa till denna undersökning argumenterar därmed debattören att 16-17-åringar är så pass politiskt ointresserade att sänkt rösträtt bör ses som orimligt (Sydsvenskan 2011). Ett fall som detta, när debattörer förstärker sina budskap via hänvisningar till diverse undersökningar återkommer vid flera tillfällen, i synnerhet vid argument om ungdomars politiska intresse. Men som nämnt under "Tidigare forskning" så är den forskning som bedrivits inom utveckling av politiskt intresse visserligen omfattande, men däremot i högsta grad en mycket splittrande fråga. Trots detta framträder åtskilliga gånger väl utvalda hänvisningar till diverse undersökningar i försök att inte bara hävda en position utan att försöka cementera kopplingen till (o)engagemang och (o)intresse. Ett exempel på ett försök till cementering från ett debattinlägg som är positiv till en sänkning presenteras nedan:

"Rapporten "Ni kan bättre!", som bygger på en undersökning gjord av Ungdomsstyrelsen tillsammans med Sveriges ungdomsråd, visar på motsatsen. Enligt deras undersökning vill unga påverka sin kommun både på samma sätt, i samma frågor, med lika stort intresse och lika mycket som vuxna och andra grupper i samhället." (Andersson et al. 2013).

Andra debattinlägg som inte hänvisar till vetenskapliga slutsatser, lägger desto större betoning på gruppens grad av intressedrivenhet. "Svenska ungdomar har ett starkt samhälleligt intresse som bör tas till vara." (Sundström & Lindgren 2006) När citat som detta uttrycks tillsammans med andra beskrivningar av den nuvarande gränsen som genererar av ett "åsiktsbortfall" (Nordström et al. 2014), förmedlas en bild på 16-17-åringar som en ideologisk grupp som tillsammans driver "ungdomsfrågor". De beskrivs vidare som en intressebärande grupp som önskar uttrycka sina intressen genom politiken, men som följd av en hög rösträttsålder upplever att politiken inte är för dem: "De som saknar rösträtt får snällt titta på när deras föräldrar och äldre vänner får påverka samhället. Många unga engagerade är långt mer insatta i politiken än de flesta vuxna, men förvägras ändå rätten att använda den kunskapen till att rösta." (Thiringer 2014). Några debattörer, som skriver under på idén om 16-17-åringar som ideologisk grupp, uttrycker frågan som en utvecklingsfråga för demokratin: "Vår representativa demokrati är i behov av en sänkt medelålder för att spegla den faktiska befolkningen. Den demokratiska utvecklingen har stått still i 40 år. För att skapa en bättre värld nu och i framtiden behövs unga i politiken. Dags för rösträtt från 16 år." (Fogelberg & Jonsson 2015).

Bland de ungdomsfrågor som nämndes ovan, tar flera upp framtidsorienterade frågor som en typisk sådan. I detta sammanhang beskrivs ofta unga som en del av framtiden, att de långtgående konsekvenserna av de beslut som fattas nu kommer framförallt att påverka de yngre, vilket anses av vissa motivera för deras rätt till inflytande (Jernberg 2013). "Min ståndpunkt har dock inte så mycket med principfasthet att göra, som med oro för framtiden. Det förefaller nu, mer än någonsin, som om varje generation ordnar en orgiastisk brakfest och sedan glatt skjuter över notan till barnbordet." (Marteus 2013). Detta är återigen ett exempel om när man talar om 16-17-åringar som en samlad grupp med ett antal

gemensamma intressen, men att frågan i det här fallet tas upp inom en hållbarhetskontext. Här poängteras det att frågor som berör hållbar utveckling och andra beslut som ger långtgående konsekvenser är någonting som ligger i denna grupps samlade intresse att driva (Nordström et al. 2014). Därmed presenteras en idé om att ifall rösträttsåldern sänks till 16 år ökar unga som väljargrupp vilket skulle tvinga politiker att besvara dessa intressen för att behålla makten. ”Rösträtt för 16-åringar skulle förändra valmanskåren till att mer fokusera på framtiden än att bevara gamla privilegier, ge en mer välinformerad debatt gällande skol-, integrations- och klimatfrågor, [...]” (Lindenfors 2013). Motsvaret inom debatten mot bilden av 16-17-åringar som en intressedrivande grupp är dock något frånvarande. Vid vissa fall tas framtidsargumentet upp, men besvaras inte. Däremot kan det snarare refereras kortfattat och utan längre argumentation i syfte att lyfta fram det som ogrundat (Skogkär 2013).

5.2.2 (O)organiserad

Artikuleringarna av mästernsignifikanten ”(o)engagerad” är som nämnt formade utifrån en överhängande holistisk bild av 16–17-åringar. Det innebär att vi ser på dessa som en gemensamt agerande grupp och diverse förutsättningar på individuellt plan bortses från som irrelevant inom detta sammanhang. Denna artikulering rör sig främst om till vilken grad ungdomar har förmåga att organisera sitt politiska intresse.

Ett exempel som förs fram är när debattörerna Tom Andersson, Hanna Bernoldsson & Martin Solberg, alla engagerade i Miljöpartiet eller Grön Ungdom, konstaterar att samhället lider av brist på unga som organiserar sig politiskt på kommunnivå (Andersson et al. 2013). Likaså lyfts bilden av det bristande organisatoriska engagemang fram på nationell nivå: ”Att sänka rösträttsåldern från 18 till 16 år skulle innebära att fler fick sina röster hörda och sannolikt ett uppsving för det partisystem som krisar när partierna i dag inte lockar unga.” (Rasmusson & Tovatt 2013) (se även Lindgren & Thiringar 2012). Vad som vid ytan kan se ut som en enig skara av debattörer som hävdar att 16-17-åringar i grunden är oorganiserade, kan te sig annorlunda vid ytterligare en genomläsning av materialet. Den diskursiva bild som målas upp på detta sätt följer ett särskilt mönster. Till att börja med; ett problem med bristande engagemang och organisering konstrueras; en sänkning av rösträttsåldern presenteras som en lösning; ett förväntat resultat presenteras där ungdomar börjar passa in som medborgarsubjekt genom att de ökar sitt engagemang och sin organisering.

Debatten består alltså inte bara av oenigheter om ifall 16-17-åringar kan betraktas som en politisk rörelse eller inte, utan även hur en potentiell sänkning av rösträttsåldern skulle påverka gruppens politiska engagemang. När flera debattörer hävdar att en sänkning hade lett till ett påtagligt högre mått av politiskt engagemang och organisering argumenterar de att ju tidigare en person får möjlighet att uttrycka sin mening i frågor som utgör dess vardag skapas en större grad av tillit till politiken. En tillit vilket dessa debattörer menar är en bristvara

som följd av ett utanförskap där ungdomar inte upplever att deras åsikter tas på allvar (se t.ex. Blennow et al. 2012, Sundström & Lindgren 2006). Betydelsen bakom sänkningen formuleras därmed i relation till att en ökad organisering följer därefter. På så sätt kan vi se hur en skara av debattörer på enbart en sida av argumentationen kan befästa knytpunkterna mellan (o)engagerad och (o)organiserad, och därmed dess plats i den differentiella ekvivalenskedjan.

6 Diskussion

För att se tillbaka på min analys, har jag precis analyserat diskursen i debatten kring frågan om sänkt rösträttsålder, genom att undersöka hur diskursens mästersignifikanter artikuleras. Jag har därmed kunnat skapa mig en illustrerande modell av en differentiell ekvivalenskedja som utgjorde ramen för min analys.

Jag har via den ekvivalenskedja jag presenterade kunnat producera ett gott underlag för att förstå uppbyggnaden av medborgarsubjektet, genom att se till vilka egenskaper som oavsett sida träder fram i debatten som önskvärda. Medborgarsubjektet inom denna kontext ges alltså sin fulla status först efter att den har uppfyllt en rad krav med hänsyn till subjektets personliga förmåga att ta ansvar, vara kunnig om politik och samhälle samt att ha utvecklats intellektuellt till en generellt ansedd rimlig grad. Vidare uppfyller medborgarsubjektet även krav som inte är beroende av individuella färdigheter, utan snarare utgör en bedömning av hur deras deltagande i politiken ser ut i nuläget. Ur denna aspekt har det framträtt krav på medborgarsubjektet att vara engagerad, genom att uppvisa politiskt intresse och organisering inom den politiska sfären för att få hävda sin plats som medborgarsubjekt.

Vad mogenhet och engagemang delar, är att de är begrepp som närmast kan beskrivas som abstrakta ideal, snarare än en konkreta egenskaper. Det är således via artikuleringen av dessa begrepp som jag bedömer att vi har kunnat nå det mest intressanta lärdomarna om hur brytpunkterna mellan 16-17-åringarna och medborgarsubjektet ser ut inom denna kontext.

Men vid en djupare analys av dessa tillsynes generella krav som träder fram ur denna diskurs möts frågan av en intressant problematik. Om dessa krav vägs gentemot de röstberättigade i samhället märks en inkonsekvens. Varken ansvarstagande, kunnighet, intellektuell utveckling, intresse eller organisering testas innan en person över arton år avlägger sin röst i allmänna val. Trots att relevansen för (o)mogenhet och (o)engagemang inom konstruktionen av medborgarsubjektet i denna fråga redan presenterats, kan innebörden av detsamma ifrågasättas i relation till det generella medborgarsubjektet. Möjligtvis är det inte helt rimligt att utan förbehåll jämföra det politiska subjekt vid ett inträdande till rösträtt, som medborgarsubjektet när det nått full status. Låt oss tänka oss att en journalist 1920, året innan kvinnor fick full politisk rösträtt, frågar ”mannen på gatan” vilka av kvinnans egenskaper som talar för respektive emot hennes rösträtt? En fråga som jag bara kan anta var en rimligt ställd fråga 1920, men som i nutid skulle betraktas som en närmast bisarr fråga. Betyder detta möjligtvis att den diskursiva tröskel som sätts upp i frågan om inkludering aktualiserar vissa ifrågasättanden av gruppen ifråga, för att sedan göras irrelevanta?

Om ovanstående resonemang stämmer, var finner då denna undersökning sin relevans och generaliserbarhet? Det tydligaste bidraget jag ser är vad detta säger oss om konstruktionen av medborgarsubjektet i relation till en grupp som övervägs för inkludering. När diskursivt avgränsade grupper efterfrågar rösträtt, utgör utvärderingen

av deras lämplighet som medborgarsubjekt ett fenomen som bör förstås separat. Ett fenomen som i sin mest generella grad utgörs av en process där inflytande delas från de inflytelserika till de utan inflytande, på de inflytelserikas villkor. I frågan om sänkt rösträtt kan jag se att ”medborgarsubjektet” med andra ord kan beskrivas som den önskvärda väljaren.

6.1 Slutsatser

Hur konstrueras medborgarsubjektet inom debatten om sänkt rösträtt? Genom uppsatsens diskursanalys har jag kunnat fastställa att medborgarsubjektet konstrueras både via en atomistisk och holistisk syn på människan. Jag har även kunnat urskilja hur diskursen premierar ett normativt ideal av mogenhet, vars konkreta innebörd uttrycks i form av hög grad av ansvarstagande, kunnsighet om samhället och en viss intellektuell utveckling. Jag kunde även se hur politiskt engagemang utgjorde en privilegierad del av diskursen, vilket uttrycktes i konkret form av ideal om politiskt intresse och organisation.

Vilka diskursiva hinder råder för att sänka rösträttsåldern till 16 år? Som ovanstående slutsats förklarade finns det ett antal centrala ideal som framträder i den diskursiva konstruktionen av medborgarsubjektet i denna fråga. Men när de artikuleras märkte jag av en missanpassning mellan de krav som ställs på röstberättigade och icke röstberättigade. Därmed utgör konstruktionen av medborgarsubjektet i denna fråga även de diskursiva hinder som råder mot en sänkning av rösträttsåldern. Hinder som bör förstås som särskilt strikta, eftersom inom denna fråga får 16-17-åringarna anta en roll som potentiellt inträdande in i demokratin. En roll som utgör en risk för de redan röstberättigade att få sitt eget inflytande inom demokratin utspätt i en potentiellt större väljarkår.

7 Referenser

Primärkällor:

- Andersson, Tom et al. (2013). Dags att sänka rösträttsåldern. *Borås Tidning*. 6 september. Tillgänglig: <http://www.bt.se/debatt/dags-att-sanka-rostrattsaldern/> (hämtad 2015-12-29).
- Blennow, Margareta et al. (2012). "Ge även våra barn rätt att rösta i de allmänna valen!" *Dagens Nyheter* 29:e mars. Tillgänglig: <http://www.dn.se/debatt/ge-aven-vara-barn-ratt-att-rosta-i-de-allmanna-valen/> (hämtad 2015-12-29).
- Fogelberg, Sandra & Therese Jonsson (2015). Grön Ungdom: Sänk rösträttsåldern! *Dagens Arena*. 8 juni. Tillgänglig: <http://www.dagensarena.se/opinion/gron-ungdom-sank-rostrattsaldern/> (hämtad 2015-12-26).
- Folkesson, Katarina (2015). "Inkludera ungdomar – sänk rösträttsåldern". *Nyheter24*. 26 februari. Tillgänglig: <http://nyheter24.se/debatt/790840-katarina-folkesson-inkludera-ungdomar-sank-rostrattsaldern> (hämtad 2015-12-16).
- Jernberg, Åsa (2013). Låt 16-åringar rösta i kommunvalet 2014. *Dagens Samhälle*. 9 januari. Tillgänglig: <http://www.dagenssamhalle.se/debatt/lat-16-aringar-roesta-i-kommunvalet-2014-4368> (hämtad 2015-12-23).
- Lindenfors, Patrik (2013). "Dagens 16-åringar har vad som krävs för att få rösta". *Dagens Nyheter*. 29 juli. Tillgänglig: <http://www.dn.se/debatt/dagens-16-aringar-har-vad-som-kravs-for-att-fa-rosta/> (hämtad 2015-12-14)
- Lindgren, Björn & Sara Thiringar (2012). "Rösträtt vid 16". *Sydsvenskan*. 3 november. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/opinion/aktuella-fragor/rostratt-vid-16/> (hämtad 2015-12-15).
- Marteus, Ann-Charlotte (2013) "Rösträtt från 16 år är ingen dum idé" *Expressen*. Tillgänglig: <http://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-marteus/rostratt-fran-16-ar-ar-ingen-dum-ide/> (hämtad 2015-12-14).
- Musaefendic, Alen (2013). "Höj rösträttsåldern istället" *Smålandsposten*. 30 juli. Tillgänglig: <http://www.smp.se/ledare/hoj-rostrattsaldern-istallet/> (hämtad 2015-12-15).
- Nordström, Ellika et al. (2014). Sänk rösträttsåldern i Umeå. *Västerbottenskuriren*. 17 april. Tillgänglig: <http://www.vk.se/1174625/sank-rostrattsaldern-i-umea> (hämtad 2015-12-16).
- Rasmusson, Magda & Lorentz Tovatt (2013). Låt unga få vara med när besluten fattas. *Vestmanlands Läns Tidning*. 9 augusti. Tillgänglig: <http://vlt.se/asikt/debatt/1.2169665-lat-unga-fa-vara-med-nar-besluten-fattas> (hämtad 2015-12-16).

- Skogkär, Mats (2013). Sänkt ålder för rösträtt inte rätt väg. *Sydsvenskan*. 30 juli. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/opinion/signerat/mats-skogkar/sankt-alder-for-rostratt-inte-ratt-vag/> (hämtad 2015-12-14)
- Sundström, Rosmarie & Sandra Lindgren (2006). Släpp fram 16-åringarna. *Aftonbladet*. 3 juni. Tillgänglig: <http://www.aftonbladet.se/debatt/article10834266.ab> (hämtad 2015-12-14)
- Sydsvenskan (2011). De vuxna bär ansvaret. *Sydsvenskan – Huvudledare*. 3 december. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/opinion/huvudledare/de-vuxna-bar-ansvaret/> (hämtad 2015-12-29).
- Thiringer, Sara (2014). "Låt 16-åringar rösta" *ETC*. 20 april. Tillgänglig: <http://www.etc.se/debatt/lat-16-aringar-rosta> (hämtad 2015-12-16).
- Örjes, Johan (2013a). Skäl för att sänka rösträttsåldern väger lätt vid närmare granskning. *Östersundsposten*. 31 juli. Tillgänglig: <http://www.op.se/opinion/ledare/skal-for-att-sanka-rostrattsaldern-vager-latt-vid-narmare-granskning> (hämtad 2015-12-14)
- Örjes, Johan (2013b). Barn ska inte rösta. *Länstidningen Södertälje*. 30 juli. Tillgänglig: <http://lt.se/asikter/ledare/1.2159974-barn-ska-inte-rosta> (hämtad 2015-12-23).

Sekundärkällor:

- Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.) (2012). Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Chan, Tak Wing & Matthew Clayton (2006). Should the voting age be lowered to sixteen? Normative and empirical considerations. *Political Studies*, 54(3), 533-558.
- Cruikshank, Barbara (1999). *The will to empower: democratic citizens and other subjects*. Ithaca, N.Y.: Cornell Univ. Press
- Fraser, Nancy (2011). Rättvisans mått: texter om omfördelning, erkännande och representation i en globaliserad värld. Stockholm: Atlas
- Glynos, Jason and David Howarth and Aletta Norval and Ewen Speed (2009) *Discourse Analysis: varieties and methods*. Discussion Paper. NCRM
- Hall, Stuart (1996). Introduction: Who Needs Identity? *Questions of Cultural Identity*. Stuart Hall & Paul du Gay (red.) London: SAGE Publications.
- Hart, Daniel, and Robert Atkins (2011). American sixteen-and seventeen-year-olds are ready to vote. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 633.1 pp.201-222.
- Joireman, Sandra F. (2003). *Nationalism and political identity*. London: Continuum
- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe (2001). *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. 2. ed. London: Verso
- Oscarsson, Henrik. (2007). Så vill Svenska folket bli Styrt. Det nya Sverige. SOM-rapport 41, Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.), Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Sharpe, Matthew & Boucher, Geoff (2010). Žižek and politics: a critical introduction. Edinburgh: Edinburgh University Press

- Torfinn, Jacob (2005). Poststructuralist Discourse Theory: Foucault, Laclau, Mouffe, and Žižek. *The Handbook of Political Sociology – States, civil societies and globalization*. Thomas Janoski & Robert Alford & Alexander Hicks & Milred A. Schwartz (red.). Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Wagner, Markus, David Johann, & Sylvia Kritzing. (2012). Voting at 16: Turnout and the quality of vote choice. *Electoral studies*, 31(2), 372-383.
- Wall, John (2012). Can democracy represent children? Toward a politics of difference. *Childhood*, 19(1), 86-100.
- Winther Jørgensen, Marianne & Louise Philips (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Zeglovits, Eva, & Martina Zandonella (2011). Political interest among young Austrians before and after lowering voting age. In 6th ECPR General Conference.
- Åldersgränsutredningen (1996). *Bevakad övergång: åldersgränser för unga upp till 30 år : rapport från Åldersgränsutredningen*. Stockholm: Fritze

Offentliga dokument:

- Motion 1988/89:K224. Sänkt rösträttsålder. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/mot-198889K224-Sankt-rostrat_GC02K224/ (hämtad 2015-12-21)
- Motion 2015/16:1150. Sänkt rösträttsålder till 16 år. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Fragor-for-skriftliga-svar/Sankt-rostrattsalder-till-16-a_H3021150/?text=true (hämtad 2015-12-21)